

ศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

A STUDY OF THE DEVELOPMENT GUIDELINES OF TEACHING TECHNIQUES OF
TEACHERS IN THE 21ST CENTURY OF BUDDHIST SUNDAY SCHOOL
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

¹พระสมบุรณ์ อสโม (เฟือกอ่อน) Phrasomboon Asamo (Phuak-on),

²พระครูวิรุฬห์สุดคุณ (อุดมศักดิ์ อุดมสกโก) Phrakhruwirunsutakhun (Udomsak Uttamasakko),

³พระมหาชำนาญ มหาชาโน Phramaha Chamnan Mahachano,

⁴สมหมาย จันทรเรือง Sommai Chanruang

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

⁴มหาวิทยาลัยสยาม Siam University, Thailand

Email: Asamomonk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้บริหารครูสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 107 ท่าน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 5 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านทักษะชีวิตและอาชีพ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) แนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ ครูควรถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ฝึกให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ อย่างมีเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาเป็น ควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับวัยผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีเทคนิคการสอนแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีแอปพลิเคชัน การ์ตูนแอนิเมชัน ให้นักเรียนได้เรียนรู้ในการสร้างนวัตกรรมสิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิตของตนและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การพัฒนา, เทคนิคการสอน, ศตวรรษที่ 21, โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

Abstract

The purposes of this thesis were 1) to study the conditions of teachers' teaching techniques in the 21st century of Buddhist Sunday School Mahachulalongkornrajavidyalaya University; 2) to study guidelines for developing teachers' teaching techniques in the 21st century of Buddhist Sunday School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The study was mixed methods research between quantitative research and qualitative research. The quantitative data were collected from 107 administrators and teachers in the Buddhist Sunday School by questionnaires, and data were analyzed by descriptive statistics including percentage, mean and standard deviation. Qualitative data were collected using a schedule interview from 5 key informants as the administrators and staff in the Buddhist Sunday School, and content analysis was used for analyzing qualitative data. Results of the study were as follows: 1) in respect of the conditions of teachers' teaching techniques in the 21st century of Buddhist Sunday School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, it found that all aspects were at more level including the life and profession, critical thinking and problem solving, information communication technology, creative thinking and innovation. 2) Regarding the development of teachers' teaching techniques in the 21st century of Buddhist Sunday School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, it revealed that teachers should efficiently instructed students, trained students to acquire a logical thoughtfulness, critical thinking, problem solving, and the curriculum should be developed properly to the age of students in the 21st century. They should develop E-learning teaching techniques, the application of animation for students' learning of innovation creation for applying in their lives and learning development in the 21st century.

Keywords: Development, Teaching Techniques, 21st Century, Buddhist Sunday School

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงที่นับวันจะทวีปัญหาความรุนแรงมากขึ้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร การขึ้นชมในวัฒนธรรมวัตถุนิยมบริโภคนิยมทำให้คนในสังคมไทยหลุดลอยจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ตกเป็นทาสของการยั่วยุให้เกิดความอยาก มุ่งเอาเปรียบแข่งขันกันทางธุรกิจโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ชุมชนที่เคยอบอุ่นกลับกลายเป็นสังคมที่มีแต่ความว้าวุ่น คนเกาะกลุ่มกันแต่ไม่มีน้ำใจให้แกกัน สังคมไทยบางส่วนกลายเป็นสังคมของอวิชชา หลงนับถืออำนาจและเงินเป็นใหญ่ ชีวิตคนไทยห่างไกลจากธรรมะ

โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยัมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหน่วยงานที่เผยแผ่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษา อบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน มีชื่อย่อว่า “พอ.มจร.” โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยัม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นองค์กรทาง

พระพุทธศาสนาองค์หนึ่งทีพระสงฆ์ได้จัดตั้งขึ้นมา เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบโรงเรียนให้ การศึกษาอบรมประชาชน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยแห่งการศึกษาขั้น พื้นฐาน เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างในวันหยุดเรียน เข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาแล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2551, หน้า 7)

โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยก่อรูปอย่างชัดเจน เมื่อประมาณพ.ศ. 2496-2500 โดยพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองและองค์สภานายก มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เดินทางไปดูกิจกรรมพระพุทธศาสนาที่ประเทศพม่าและประเทศศรีลังกา ได้เห็นพระสงฆ์ในประเทศ เหล่านั้นจัดสอนศีลธรรมให้แก่เยาวชนเฉพาะในวันอาทิตย์ซึ่งได้ผลดีมากท่านจึงได้นำแนวคิดนี้มาเผยแพร่แก่ คณาจารย์และพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนั้นในปี พ.ศ. 2501 จึงมีการแต่งตั้ง คณะกรรมการอบรมการสอนพระพุทธศาสนาวัดอาทิตยขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “คณะกรรมการอบรมศีลธรรมแก่เด็ก และเยาวชน” คณะกรรมการได้ประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2501 เพื่อพิจารณาวางแผนทางและ หลักสูตรให้การศึกษาอบรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบแล้วการเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวัด อาทิตยจึงเริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2501 มีนักเรียนครั้งแรก 72 คน โดยจัดสอนรวมกันไม่แยก เด็กเล็กและเด็กโต โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 5 ประการ คือ 1) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักพระพุทธศาสนาตาม สมควรแก่วัยของตน 2) เพื่อปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน 3) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิต ตามหลักพระพุทธศาสนา 4) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญกุศลสาธารณประโยชน์ 5) เพื่อเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ต่อมา พ.ศ. 2505 ได้ประกาศยกฐานะกิจกรรมของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยขึ้นมาเป็น แผนกโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย โรงเรียนได้มีการปรับปรุงกิจการเพื่อความก้าวหน้าตลอดเวลา ในปี พ.ศ. 2512 จึงได้ยกฐานะโรงเรียนเทียบเท่ากองมีระเบียบการบริหารภายในเป็นของตนเอง และเป็นส่วนพิเศษสังกัด สำนักการเลขานุการ มีรูปแบบการบริหารในรูปของผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และมีคณะกรรมการบริหาร เป็นผู้ควบคุมกิจการและดำเนินการโดยแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายเลขานุการและฝ่ายวิชาการ การดำเนินงานประสบผลดีทำให้โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยแห่งแรกนี้เป็นแบบอย่างของโรงเรียนพุทธ ศาสนาวัดอาทิตยแห่งอื่นๆ อีกด้วย (บุปผา พูลทาจาร์, 2559, หน้า 17-18)

การพัฒนาเพื่อให้ประเทศมีศักยภาพในการแข่งขัน และยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง และมีศักดิ์ศรีใน สังคมโลกบนพื้นฐานแห่ง ความเป็นไทย โดยให้คนได้รับการพัฒนาจิตใจอย่างครบถ้วน ซึ่งในการพัฒนาจิตใจ นั้นจำเป็นต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปลูกฝังให้ประชาชน โดยเริ่มจากวัยเด็กมีคุณธรรมและ จริยธรรมอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ กำหนดให้จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมและแนวทางปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546, หน้า 2) ในหลักการที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ควบคู่กับ มีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2554, หน้า 48) ได้กล่าวสภาพการสอนในโรงเรียน พระพุทธศาสนาวัดอาทิตยไว้ว่า สภาพการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตยในระยะที่ ผ่านมา จะพบว่าวิกฤตการณ์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ เรื่องคุณภาพของศูนย์ฯ ที่ไม่เท่าเทียมกัน คนส่วนใหญ่ อาจไม่มีสิทธิที่จะเลือก ต้องยอมให้ลูกหลานเรียนในศูนย์ฯ ที่ไม่แน่ใจในคุณภาพ การพัฒนาศูนย์ศึกษา

พระพุทธศาสนาวินัยให้มีความมั่นใจที่จะส่งลูกหลานไปเรียนนั้น จะต้องมีการกำหนดมาตรฐานของศูนย์ฯ และทำให้การบริหารจัดการศูนย์ฯ มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด การมีมาตรฐาน คือ การดำเนินกิจกรรมและการกิจต่างๆ ทั้งด้านวิชาการและการบริการ และการจัดการได้สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการ ทั้งผู้รับบริการโดยตรง คือ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม คือ ประชาชน และสังคมโดยรวม ว่าการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินัยมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ การมีมาตรฐานเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และเกิดผลผลิตที่ไม่มีคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ จากงานวิจัยของพระครูสารกิจไพศาล (ณัฐวุฒิ ปิยะบุตโต), สมศักดิ์ บุญบุ, พระมหาญาณวัฒน์ จิตตพัฒน์ (2562, หน้า 1296-1305) ยังพบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินัยยังไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินัยโดยเฉพาะการใช้อุปกรณ์ประกอบต่างๆ และกระบวนการนำมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาที่จะส่งผลถึงความสำเร็จของควมมีประสิทธิภาพและคุณภาพการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินัยโดยเฉพาะเรื่องครูที่ทำการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินัยที่ขาดทักษะด้านการต่างๆ เช่น ทักษะการสอน

เพราะเหตุนี้ ผู้วิจัยเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาครูสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวินัยให้ก้าวทันต่อโลกในยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อจะได้นำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่เด็กและเยาวชนรวมถึงบุคคลทั่วไปให้มีความรู้ที่ทันสมัย เกิดการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับสภาพสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และวิถีแห่งการเรียนรู้ และร่วมกันพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอน โรงเรียนพุทธศาสนาวินัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งหมด 4 แห่ง มีจำนวน 107 รูป/คน แบ่งเป็นครูพระ 63 รูป แม่ชี 6 ท่าน ครูพิเศษ (ฆราวาส) 38 คน โดยผู้วิจัยใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ดังตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ที่	โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ครูสอน พอ.มจร.
		ประชากร (รูป/คน)
1.	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร	34
2.	โรงเรียนวัดสวนส้ม สมุทรปราการ	17
3.	โรงเรียนวัดไตรสามัคคี สมุทรปราการ	11
4.	วังน้อย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา	45
	รวม	107

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ซึ่งใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) และแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มี 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพตำแหน่งหน้าที่ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert, 1967, 90)

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) จำนวน 4 ด้าน ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย (1) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา (2) ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (3) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (4) ด้านชีวิตและอาชีพ

2.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน 5 รูป/คน สัมภาษณ์ 4 ด้าน คือ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับตำแหน่ง อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน 4 ด้าน ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

และแก้ปัญหา 2) ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4) ด้านชีวิตและอาชีพ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมเป็นขั้นตอน คือ หลังจากการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปลี่ยนแปลงเป็นรหัสตัวเลขบันทึกลงในโปรแกรมการวิจัยทางสถิติ ดังนี้

3.1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ 1) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form) 2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล คือ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สถานะภาพ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์สอน วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) 2) ระดับสภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินาติย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถาม 3) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543, หน้า 99-100) 4) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินาติย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสอบถาม ปลายเปิดจากนั้นจะทำการวิเคราะห์ โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency)

3.2 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ดังต่อไปนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) 2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Techniques) และประมวลผลเข้าด้วยกันเพื่อให้เห็นภาพรวมแล้วนำเสนอเป็น การเขียนแบบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินาติย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีระดับการปฏิบัติมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีระดับการปฏิบัติมากไปน้อย ได้แก่ ด้านชีวิตและอาชีพ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา ด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน

N=107

ด้านที่	สภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ระดับปฏิบัติการ			อันดับ
		(μ)	(σ)	แปลผล	
1	ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา	3.81	0.62	มาก	2
2	ด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี	3.75	0.68	มาก	3
3	ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	3.70	0.62	มาก	4
4	ด้านชีวิตและอาชีพ	3.82	0.64	มาก	1
	รวมเฉลี่ย	3.77	0.54	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านชีวิตและอาชีพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 รองลงมา คือ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62 และด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62

2. แนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 1) จัดอบรมครูสอนให้มีความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน 2) ครูมีการเตรียมความพร้อมก่อนการเรียนการสอนให้เป็นระบบ มีคำถามหรือกิจกรรมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ในระหว่างการเรียนการสอน 3) จัดอบรมหรือฝึกทักษะการสอนให้ครูมีการพัฒนาตนเองด้านเทคนิคการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างหลากหลายใช้จัดการเรียนการสอน 4) ครูควรมีการจัดอบรมเชิงสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มของครูผู้สอนช่วยกันระดมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ 5) ครูต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ในการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 เพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

สภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีระดับการปฏิบัติมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีระดับการการปฏิบัติมากไปน้อย ได้แก่ ด้านชีวิตและอาชีพ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ดังที่นพพร ชลารักษ์ (2558) ได้ทำการวิจัยผลพบว่า การเปลี่ยนแปลง

ในยุคศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ด้วยเดิมการศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะเพียงอ่านออกเขียนได้ (Literacy) เท่านั้นแต่สำหรับในศตวรรษที่ 21 ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้การปฏิบัติและการสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน กล่าวคือจะไม่เป็นเพียงผู้รับ (Passive Learning) อีกต่อไปแต่ผู้เรียนต้องฝึกการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Active Learning) โดยมีครูเป็น “โค้ช” ที่คอยออกแบบการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลได้ประการสำคัญคือครูในศตวรรษที่ 21 จะต้องไม่ตั้งตนเป็น “ผู้รู้” แต่ต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อมๆ กันกับผู้เรียนในขณะเดียวกัน

สภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านชีวิตและอาชีพ ดังที่ประเวศ เวชชะ (2557, หน้า 87) ได้ทำการวิจัยผลพบว่า ทุกรายวิชาในกลุ่มวิชาชีพรู-วิชาชีพบังคับเรียน จำนวน 12 วิชา มีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก โดยรายวิชาที่มีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นหลักจากมากที่สุด คือ วิชาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ การเรียนแบบร่วมมือ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้จะช่วยพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหาและด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ดังที่วรลักษณ์ คำหว่าง (2559) ได้ทำการวิจัยผลพบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ 1) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมควรสนับสนุนการสร้างสรรคและเผยแพร่ นวัตกรรมการสอน 2) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ไขปัญหา ควรเน้นทักษะการคิดเพื่อสร้างรูปแบบ อบรม/สร้างเครื่องมือเน้นทักษะกระบวนการคิด เพื่อพัฒนาทักษะการคิดด้วยกระบวนการวิจัย 3) ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี มีแนวทางการพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ควรสัมมนา/อบรม/จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเชื่อมต่อระบบเครือข่าย ให้ครูได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างทักษะและสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น ประเมินผลจากพฤติกรรมการใช้และผลงาน 4) ด้านชีวิตและอาชีพ มีแนวทางการพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การเป็นผู้สร้างและผู้ผลิต ควรตระหนักในบทบาทครู (Teacher model) ฝึกฝนการพัฒนาตนเอง ใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานของการพัฒนาและการแก้ปัญหา ตรวจสอบประเมินผลจากรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนา การปฏิบัติงานตามหน้าที่ตน นิเทศติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

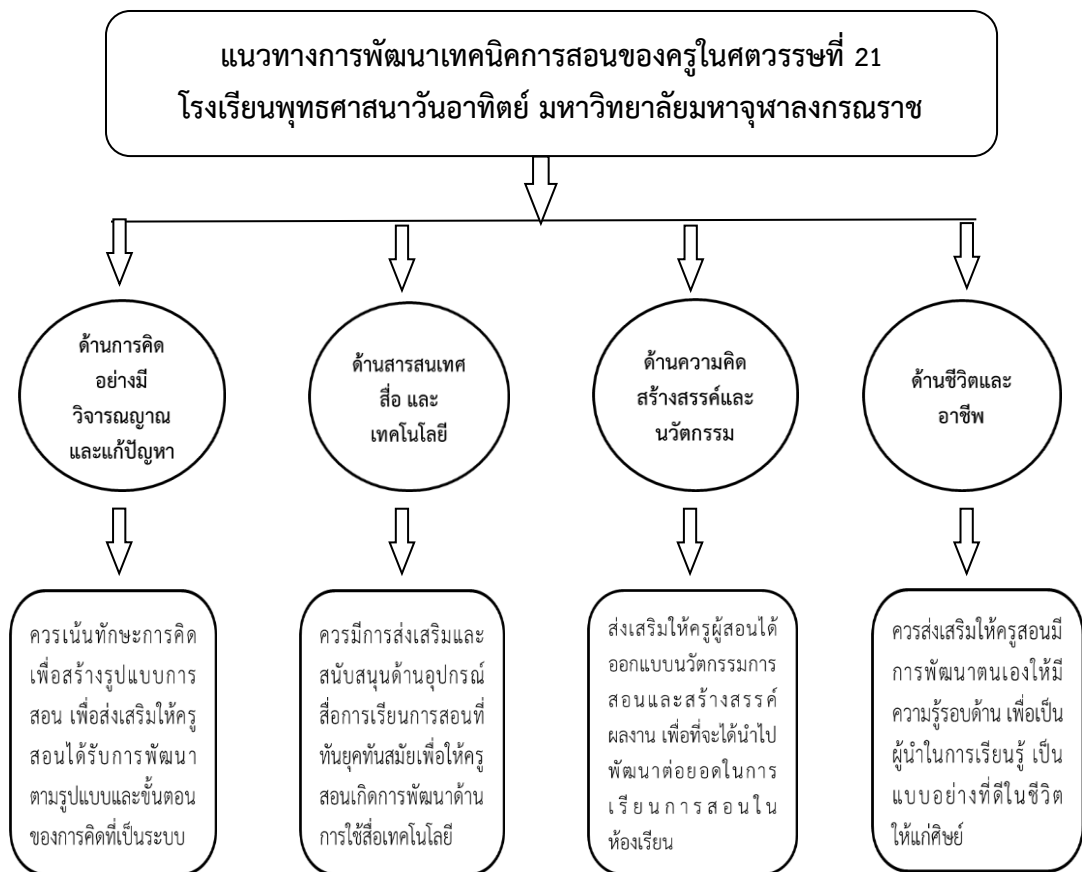
สภาพการใช้เทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ดังที่วันเพ็ญ ระวิพันธ์, สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, เกษม แสงนนท์, อำนาจ บัวศิริ (2562, หน้า 116-129) ได้ทำการวิจัยพบว่า ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ รู้จักวิธีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาสาระวิชาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว และจัดกิจกรรมบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้อื่นๆ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เน้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อกระตุ้นผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ของผู้เรียนในการผลิตผลงาน ตลอดจนสร้างชิ้นงานที่จับต้องได้ และดังที่ปาริชาติ เกสซ์ชา (2558, หน้า 95-104) ได้ทำการวิจัยพบว่า สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร ของครูผู้นำสูงกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ 0.05 ครูผู้นำนามีความพึงพอใจต่อการพัฒนาสมรรถนะโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสาร อยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของยุคเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างรวดเร็ว อีกทั้งมีการนำมาใช้ในการเข้าถึงความรู้ หรือข้อมูล ให้มีความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งปัญหาเรื่องอายุที่ มาก งบประมาณ การสนับสนุนของผู้บริหาร และความชำนาญในการฝึกฝนในด้านเทคโนโลยีของครูที่มีอายุ มากย่อมมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ค่อนข้างช้า

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยเป็นแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณและแก้ปัญหา 2) ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4) ด้านชีวิตและอาชีพ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังแสดงภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย อธิบายได้ว่า

แนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา ควรเน้นทักษะการคิดเพื่อสร้างรูปแบบการสอน เพื่อส่งเสริมให้ครูสอนได้รับการพัฒนาตามรูปแบบและขั้นตอนของการคิดที่เป็นระบบ

2. แนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพื่อให้ครูสอนเกิดการพัฒนาด้านการใช้สื่อเทคโนโลยี

3. แนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้ออกแบบนวัตกรรมการสอนและสร้างสรรค์ผลงานเพื่อที่จะได้นำไปพัฒนาต่อยอดในการเรียนการสอนในห้องเรียน

4. แนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ด้านชีวิตและอาชีพ ควรส่งเสริมให้ครูสอนมีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้รอบด้าน เพื่อเป็นผู้นำในการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างที่ดีในชีวิตให้แก่ศิษย์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลจากการวิจัยทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากยังพบประเด็นปัญหาที่ควรนำไปปฏิบัติการต่อไป คือ เรื่องความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของครูผู้สอนยังมีการลงมือปฏิบัติน้อย

1.2 ผลจากการวิจัยทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากยังพบประเด็นปัญหาที่ควรนำไปปฏิบัติการต่อไป คือ เรื่องสื่อ นวัตกรรม การเรียนการสอนให้มีความหลากหลายมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในกลุ่มประชากรที่มากขึ้น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างทั่วถึง

2.2 ควรเพิ่มการศึกษาวิจัยในด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ที่จะส่งเสริมแนวทางการพัฒนาครูผู้สอนที่มีจุดด้อย มาเสริมเป็นจุดเด่นตามยุคสมัย

2.3 ควรมีการเพิ่มเครื่องมือในการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพล้วน หรือการวิจัยด้วยสถิติขั้นสูง เช่น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2551). **คู่มือการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นวพร ชลารักษ์. (2558). บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น**. 9(1).
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุปผา พูลท่าจักร. (2549). การประเมินการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประเวศ เวชชะ. (2557). **การจัดการเรียนรู้กลุ่มวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21**. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ปาริชาติ เกสัชชา. (2558). การพัฒนาสมรรถนะครูผู้นำด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21. **วารสารบัณฑิตศึกษา**. 12(59). 95-104.
- พระครูสารกิจไพศาล (ณัฐวุฒิ ปิยะปุโต), สมศักดิ์ บุญปู, พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน. (2562). รูปแบบการพัฒนาทักษะของครูในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 7(5). 1296-1305.
- วรลักษณ์ คำหว่าง. (2559). **การศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามพิษณุโลก.
- วันเพ็ญ ระวิพันธ์, สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, เกษม แสงนนท์, อำนาจ บัวศิริ. (2562). แนวทางการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนรู้ของครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 6(1). 116-129.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- Likert, Rensis. (1967). **The Method of Constructing and Attitude Scale**. in *Reading in Attitude Theory and Measurement*. Fishbein Martin Ed. New York : Wiley & Son.